

O SVETOM I SVJETOVNOM DARKO GAŠPAROVIĆ: U DUHOVNO ZAGLEDAN : Izbor kolumni objavljenih u kršćanskoj obiteljskoj reviji Kana od 2007. do 2016., Urednici: Anton Šuljić i Tajana Gašparović, Surad ...

Bačić-Karković, Danijela

Source / Izvornik: **FLUMINENSIA : časopis za filološka istraživanja, 2020, 32, 262 - 268**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:013901>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

O SVETOM I SVJETOVNOM

DARKO GAŠPAROVIĆ: U DUHOVNO ZAGLEDAN

Izbor kolumni objavljenih u kršćanskoj obiteljskoj reviji Kana od 2007. do 2016.

Urednici: Anton Šuljić i Tajana Gašparović
Suradnici: Loredana Gašparović i Bruno Lončarić

Zagreb – Rijeka: Kršćanska sadašnjost/ Riječka nadbiskupija, 2018.

Mahom sam birao teške teme. Ili bi, možda, bolje bilo reći da su one birale mene. Pitanja, pitanja, pitanja!

D. Gašparović

Za tematski broj *Fluminensije* – hommage riječkom „trolistu” (Drndić, Fabrio, Gašparović) prilažem osvrt na Gašparovićev postumno tiskan izbor kolumni (dalje *Kolumne*) znakovito naslovljen *U duhovno zagledan*. Javnosti su *Kolumne* predstavljene u Riječkoj nadbiskupiji na dan druge godišnjice autorova odsuća – 7. siječnja 2019. Svečanu je večer moderirao vlč. Anton Šuljić, teolog (neskrivena pijetetna timbra) – suurednik knjige – po vlastitim riječima „krivac” za Gašparovićev dugogodišnji kolumnistički angažman u *Kani*, kršćanskoj obiteljskoj reviji.

Organizacija i sadržaj djela

Kolumne obasežu 343 stranice velikog formata. Započinju autorovim proslavom naslovljenim *Prolegomena ili kako se u duhovno zagledah* (str. 5–8) u kojem razlaže povode, okolnosti, nakanu i priželjkivane dosege ostvarena desetogodišnjega kolumnističkoga sudjelovanja u *Kani*. Sažeto ističe glavne misli iz svakoga od šest poglavlja ili knjižnih cjelina. Podcrtava im interesna polja i razloge sadržajnog grupiranja. Tematska povezanost naglašena je među II. i III. cjelinom. Tako nas uvodi u esejistiku kratke priče *pravog Isusovog učenika*, kako za Gašparovića – u kratku mu obraćanju, pri slučajnu susretu – primijeti fra Bonaventura Duda. Na to naš autor: (...) *ne znam niti ću ikad saznati čime sam zaslužio tu kršćaninu najvišu od svih pohvala*. (str. 8)

Poglavlja su nejednake dužine, od onog s četiri (*Portreti*), do najdužeg, s dvadeset kolumni (*Promišljanje ljepote ili o umjetnosti*). Kolumne nisu kronološki poredane što je zamjetno iz nadnevakata. Posljednja kolumna, datirana prosinca 2016., pribrojena je uvodnome bloku – *Meditacijama*, te se naslovom i motivikom nadovezuje na kolumnu pisanu tri godine ranije. Pa je kâsni, zloslutni (?) *Ulazak u radost Božića s Isusom Božjega pjevača* Nikole Šopa, nadvremeni produžetak kolumni *Moji Božići*, jednoj od najliterarnijih, nostalgijom prožetih slika sjećanja.

Istaknimo naslove poglavlja: I. Meditacije; II. Čitanja; III. Promišljanja ili o umjetnosti, IV. Tri Pape, V. Portreti, VI. Putovanja i hodočašća. Za njima slijede: Pogovori urednika; Biografija; Sadržaj.

Knjigu je opremio akad. slikar i grafičar Zdravko Tišlar (naslovnica i šest podlistaka). Prati je publikacija – promemorija njenog riječkog predstavljanja. Uredio ju je Krešimir Cvjetković, ujedno redatelj rečene promocije. Tiskana je uz potporu Odjela za kulturu Grada Rijeke.

Pogovor urednika vlč. Šuljića *Širine misli – dubine vjere* sažeti je historijat prijateljstva, „naukovanja” uz autora, dugogodišnje poticajne suradnje, te će uz navedeno dometnuti: (...) *ma kako se malen osjećao ispod njegove zvijezde*. (Gašparovićeva, op. DBK). Također Šuljić: *Ništa u*

ovim tekstovima neće biti hladna znatnost ili na brzinu naškrabana kolumna e da bi se ispunila forma. (str. 338)

Naputak čitateljima Kolumni urednice Tajane Gašparović:

Čitateljima ove knjige na samom bih početku htjela reći da im želim da ih vodi ne njihova ideološka pozicija, već upravo ta dječja misaona znatiželja. (...) Upravo zbog te otvorenosti mnogi su te neistomišljenici i cijenili i voljeli (tj. autora, Tajanina oca) (...) premalo je ljudi koji spajaju, previše onih koji osuđuju (...) i agresivno napadaju. (str. 339)

(...) *Tata dragi, nastojala sam se u finalnom izboru tvojih tekstova što više držati tvog izbora i tvoje strukture koji su nedovršeni ostali na radnom stolu*. (str. 340)

Stilografske strategije, suznačenja

Gašparovićeva je iskazna auto-disciplina dosljedna: tragom društvenih aktualnosti svjetovne ili sakralne naravi u zadani novinski okvir upisati točku, udahnuti joj živahni početak, kraj i poantu, voditi ju kronografski kao povijest društvenog, vjerskog, umjetničkog pojma, događaja, kao portretnu ili kalendarSKU natuknicu i sl. Zakotrljati intrigu ili problemski čvor pa ga prema kraju otpetljati mirotvorno, nedogmatski. Sa stilističkim šarmom, da ne bude površno prikrivena praznina (Frangešova formulacija), da ne bude virtuoZnost bez stožera,

(Ujevićeva formulacija), da izbor i pristup temi ambijentira u *Kanin* očekivani vidokrug, onaj teocentrički i ekumenski. Bez očita didaktizma. Bez samoljubive fraze, mada i Gašparovića ponese/zanese pripovjedni *eho* starinskog leksičkog nakita kojim bi ponekad nadglasao uobičajenu komunikativnost. Još važnije: bez polemičke zagrižljivosti koja inače, u javnome diskursu, prati polariziranje, uz pitanje vjere – nevjere, tzv. vjere nevjernih – nevjere vjernih, Istoka – Zapada, grijeha kolektivnog/pojedinčevog, grijeha nečinjenja, prešućivanja, osvete i sl. To je osobito pokazao na temi kardinala Stepinca, istaknuvši njegovo zastupanje dostojanstva svakog čovjeka. U propovijedi održanoj 25. 10. 1942. Stepinac naglašava: (...) *Stvarno postoji samo jedna rasa, a to je Božja rasa. Je li Blaženikovo zagovaranje apsolutnog dostojanstva svakog čovjeka ratne 1942. godine – s oltara – moglo zauzdati strašne zločine koje je ustaški režim počinio nad pripadnicima proskribiranih naroda, Srbima, Židovima i Romima? (Kolumne, str. 127) Je li oltar dovoljan način i sredstvo rečena zagovora?*

Nosiva je Gašparovićevo poruka uz oprost i otkupljenje: *prijeka nam je dužnost oprostiti drugima sve zločine nad Hrvatima – moliti oprost za sve zločine koje su pripadnici hrvatskog naroda učinili nad ljudima druge rase, nacije i vjere.* (isto, str. 128)

Piše, nadalje, bez prijetvorna (naručena) patosa i tronutosti (po diktatu) o velikim ljudima, velikim djelima, primjernim životima, mučeničkim smrtima; piše po diktatu osobna moralnoga kreda, provodnom niti *Kolumni: Ne čini drugom što ne želiš da on tebi čini*, odnosno: *čini uvijek tako kao da bi tvoj čin mogao postati općim moralnim zakonom.* (po *Pismu*, Kantu, konfucijskim tragovima). I tako desetak godina, iz mjeseca u mjesec, nanizavši gotovo stotinu *listaka*, od kojih je autorovom i uredničkom pomnjom izabrano njih 68. Sve vrijeme na istom fônu angažirana pera, kao lučonoša *tmurnom dobu uprkos* (autorova formulacija).

Boldirani (masnije istaknuti) podnaslovi doprinose preglednosti tekstne plohe. Autorova sklonost grafičkoj parcelaciji cjeline, čak i kod tako malih novinsko-književnih formi (ovdje ne ulazim u raspravu o narcizmu malih razlika kolumnistike i feljtonizma), podupire čitateljevo drugo/drugačije čitanje, prijeći monotoniju ako bi iz najave naslovom dosada bila očekivana. Mnogim interpolacijama citata potkrepljuje i ritmizira kompoziciju teksta. Čitatelju nerijetko prilazi svojim ili preuzetim provokativnim naslovima: *Kapitalizam ubija; Svima biti sve!; Kako upokojiti vampira?; Glosa o povodnju; (Ne)otkriveni Isusov brat.* U nekih naslova je uvodni signal akcentiran *Slovom* *uvodnim*, *Introdukci-*

jom (ili kao *Introductio*), *Prolegomenom*, *Preludijem*, *Proslovom*. Počesto stihovima, gdje gdje tek jednim citiranim stihom, gdje gdje i kao završno ilustriranje teme. (*Psalmi*, stihovi Šopovi, Kranjčevići, Dizdarevi, Goetheovi, Danteovi, Pupačići, Šimićevi, Gorana Bare, čuveni dvostih Miljkovićev). U dva navrata eto nam i Gašparovićeve pjesme (!).

Riječ-dvije uz tekstove V. i VI. cjeline, za ilustraciju tematske šarolikosti. Uzelo bi neplanirana prostora barem ovlaš prošetati svim cjelinama. *Portreti* su četiri kolumne o četiri iznimna zavičajnika: o msgr. **Ivanu Devčiću** – riječkomu nadbiskupu i metropolitu, prekaljenog znanstveno-nastavnog iskustva (od ranih 80-tih na Katedri za filozofiju), s doktoratom o filozofu Berdjajevu; *čovjek kao osoba uvijek je prije filozofije!*, maksima je Berdjajevljeva, Devčićeva, pa i Gašparovićeva. O **Branku Fučiću**, *grešnom dijaku*, Toniju Tinovu, dvostruku akademiku / (Ljubljana, Zagreb), freskoslikarskom, glagoljaškom zaljubljeniku, odgonetaču fraški, piscu kapitalna djela *Glagoljski natpisi*, čiji je glas subotom na Hrvatskom radiju u Rijeci i Zagrebu tijekom dvije godine (1992 – 1994) bio rado slušan u šest-minutnim emisijama. I danas je rado slušan u ponovljenim emisijama riječkoga radija. Naglasio je: *Najvažniju nagradu koju sam u životu primio*, (Herderova, op. DBK) *dobio sam upravo za populariza-*

ciju znanosti, a ne za znanstveni razviktak. Kako li su suvremeni/svevremeni stihovi *Badnje noći* iz iste 1942. godine, kad i Stepinčev mirotvorni zagovor!¹ O proljećaru, bitnom poslaniku i aktivistu ratno-poratne Škole mira, u *duhovno zagledanom Franji Starčeviću*, hodaču goranskim snijezima i mrkopaljskim šumama čiji je prijateljski savjet naš kolumnist doista primijenio: *Nije važno da budeš važan i istaknut, nego da svijetu dadeš ono što imaš i što si mu dužan dati*. O **don Branku Zbutegi**, karizmatičkom katoličkom župniku u bokeljskoj Dobroti, izgnaničkih elegija, mudroslovnih stranica, vapijući molitvu za mir usred ratnog ludila, ostavivši neizbrisiv dojmovni pečat na svakog tko ga je imao sreću upoznati. (283). Gašparović ih se taknuo empatijski, tzv. unutrašnjim orisom, karakterološkom impresijom, psihografskim krokiem mimo idolatrije i hiperbola, taknuvši im primarno ljudsku auru. Portretni oris neke od suvremenih zavičajnih značajnica, ako i ne bi bile primarno u duhovno zagledane, nego svjetovnome anga-

¹ *U bjelini ove svete noći/ možda ćeš kraj nas proći/dršćući, koraka plaha,/ pod dronjima jednog siromaha./ O, ne dozvoli da Te ne prepoznamo u kakvom skromnom kutu,/ mi, kraljevi u toplom kaputu; da ne osjetimo blizinu neba,/ pa da Ti kao tamjan, mirhu i zlato/ ne poklonimo barem pogled blag/ barem dobru riječ,/ i zalogaj bratskog hljeba. Usp. B. Fučić, Pjesme (1937. – 1942/3.) u: Književna Rijeka, siječanj – ožujak 2001.*

žmanu i aktivizmu posvećene – dinamizirao bi to poglavlje, solidarno i korektivno podcrtao rodnu (ne)vidljivost. Onako kako je u knjizi otvoren horizont dijalogu uz tzv. žensko – muško pismo.

Zadnja, šesta cjelina – *Putovanja i hodočašća* – dodaje autorovoj analitičko-kritičkoj sintaksi i onu dojmovnu, naglašeno promatračku i impresionističku. Sva su opisana putovanja ciljna, s te(le)ološkom podlogom. Bedekeri oduhovljenja, hodočasnička, imaginarna *per pedes*, (s)tvorna, fučićevska topografija, vremeplov uz tragove kolektivnog stradalništva, mjesnih traumatskih doživljaja. Lanišće malo a veliko, *istarska sirotica* kroz totalitarizme, neokonfucijski trag Korejom, Seoul uzduž i poprijeko, pa sve do sjevernokorejske granice, kulturološko-etnografske razglednice, tanatografske opaske uz šetnju dvama glasovitim praškim grobljima.

U tišini nečujno kliziš među spomenicima nad grobovima davnih ti predaka.

Tragom Peičeve tipologije putopisna žanra, da su jedni više pikturnalni, (cit.): *nijemi monolog svog oka s gluhom Prirodom* (Matošev, primjeric), drugi da su teatarski (Begovićev) te se ne zadovoljavaju statikom slike nego ju grade dinamički, akcijom, lako je zaključiti kojem putopisnu obrascu inkliniraju *Putovanja i hodočašća*.

Metodološka dominanta

Preteže poredbena analitika što ne čudi ako znamo da je Gašparović i po vokaciji komparatist. Rekli bi: sa strašću propituje obje strane – lice i naličje, lijevo i desno, lijevodešno, ono otprije i odsad, sam sobom u zavadi i izmirenjima. Valja – za potkrepu navedenoga – iz *Kolumni* izlučiti bitne aporemske (kontra) pozicije kroz ono komplementarno, nadopunjujuće ili potiruće. Relativiziranjem, koegzistiranjem i(li) suspendiranjem (ne)mogućeg suodnosa kategorema, svjetonazora, personaliteta, memorabilija, (po)etikā, estetikā, praksi održanja, preživljavanja, sučeljavanja, (ne)vjervanja i dr.

Tragom Gašparovićevih *Kolumni* – smjerokaz dijalogu

Bivanje (Japanci – savjest svijeta; Hiroshima, Fukushima) – imanje/posjedovanje (amerikanizacija; konzumizam; apsolutizacija profita) Usp. *Sveto pismo*; E. Fromm;

Put u nirvanu – put ka uskrsnuću/ Akutagawin paradoks; Jin-hua i Sonja Marmeladova

Ne možete služiti Bogu i bogatstvu! (Evanđelje po Luki); Crkva i kušnje oholosti, bogaćenja, vlasti i moći (str. 13)

Materijalno bogatstvo Crkve – projekt radikalnog siromaštva;

- Teologija skrušenosti/poslušnosti – teologija oslobođenja benediktinke Terese Forcades;
- Globalni poredak u kojem 1% ukupna ljudstva ima više bogatstva nego ostalih 99% – pasivni ili aktivni otpor nerazmjeru? (str. 22)
- Budite pastiri a ne administratori!* (papa Franjo)
- Razgovarajte, razgovarajte, razgovarajte* (papa Franjo) – šutnja, potiskivanje;
- Kad govorite, govorite da ili ne. Sve je drugo suviše.* (papa Franjo)
- Grijech – oprost (kristologija); grijech – pokajanje (Dostojevski)
- Grijech zataškavanja/propusta/(ne) činjenja – katarza suočenjem sa žrtvom; *Nije li čak i Crkva znala izdati svoga Učitelja (...)* (i) *sama čineći i/ili odobravajući zlo?* (str. 13)
- Pedofilski skandali klera, teška i neoprostiva zlodjela nad malenima – Crkva i njeno poslanje;
- Preventivni ratovi – migracijski egzodus; *Psalam 137.*
- Zločin iz mržnje – hrvatska Antigna i Aleksandra Zec – nekažnjeno ubojstvo;
- Tko su pravednici među narodima – kolektivna krivnja za zlodjela pojedinaca i režima; (str. 126)
- Riječi – djela; riječi kao djela (mirovtvorac F. Starčević)
- Dosta je bilo Istoka, vrati se Zapadu!* (pater M. Jurčević autoru *Kolumni*, usp. putopis *Trag Koreje*)
- Vjera i kultura – postoji li nereligiozna kultura?
- Nietzsche (poganstvo) – Wagner (kršćanstvo)
- Bergman – Antonioni;
- Mladi Goethe (Sturm und Drang) – stari Goethe (klasicist) – „dvo-glavost” (str. 90)
- Pasolini i dva Pavla – svetac i svećenik;
- Pavao – Petar (Crkva)
- Poganski – kršćanski svijet;
- Antičko-helenski univerzum – kristocentrički univerzum;
- Treba li nasilje u svijetu izazvati i nasilje u književnosti? Pisati o nasilju ili i sama postati nasilna?* (Houellbecq)
- Univerzalna ljubav – kršćanska ljubav;
- Tzv. žensko – tzv. muško pismo – osjećajnost u hrvatskoj književnosti;
- Eros i Društvo u Glembajevima; slikar i otac bankar – paradigma fatherconflicta?
- Tko je Krist? *„Reci mi, Bože/koje si boje kože”* (Goran Bare) – Tko je antikrist?
- Estetika jeze, *noir-slike/* psihodelični rock; Bare trpnik i prkosnik – navjestitelj sotera?
- Polićev i Bakmazov Job
- Zâpad Zapada? – gnose i učenja Istoka;
- Altruistička žrtva; *svi će ljudi biti braća* (Schiller) – *Gdje je nestao čovjek?* (Goran Bare)

Kome je knjiga namijenjena?

Znatiželjnome čitatelju, onom koji je pratio kroz minule godine izlaženja autorove podlistke pa će im ukoričenjem moći ponovno navraćati, prelistavati ih. Nadasve kulturolozima najšire mišljeno, komunikologiji i novinarstvu, filmologiji, teatrologiji, uopće izvedbenim umjetnostima i praksama, muzikologiji, filozofiji – etici i esteticima, teologiji, viktimologiji, sociologiji i psihologiji otvorenima. Sumnji i nevjerici sklonima. Uvjerjenima. Onima koji su autora upoznali u pozamašnoj studiji, najboljoj i najcjelovitijoj monografiji dosad (po mišljenju struke) o ukletu pjesniku Janku Poliću Kamovu.

Kršćanski intelektualac, dr. sc. Gašparović istinoljubiv je, ide *protiv*

struje i kad bi mu komotnije bilo ne doticati *vraga*, držati se neupitnih tema. Ali *teške* mu se teme same nameću. Svjetovno i svakodnevno u našim životima, dobro i zlo, ljubav i mržnja, glad i neimaština naspram besramna bogaćenja, egzodusna iseljavanja, sva fenomenologija nepravdi i jada ogleda se u metafizičkoj sferi, umjetničkom i teorijskom (ne)pristanku na patnju. Akribičnost je i kritičko-analitičku ustrajnost Gašparović posvjedočio podjednakim interesom za ikonoklaste, „heretike” (Kamov, Krleža, Ferić i dr.), kao i za vjerski opredijeljene autore što potvrđuju kolumne *U duhovno zagledan*. Čitala sam ih iz tjeskobna prostora skepse i nevjerice, željna vjere u vjeru kakvu je živio i njome stvarao Darko Gašparović.

Danijela Bačić-Karković